

12th International Conference on Thai Studies
at The University of Sydney, Australia
April 22-24, 2014

ศิริจิต สุนันตะ *

sirijit.sun@mahidol.ac.th

การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษา (International Conference on Thai Studies) จัดขึ้นทุกสามปี เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักวิชาการด้านไทยศึกษาในระดับนานาชาติ โดยเจ้าภาพผู้จัดการประชุมจะสลับเปลี่ยนกันระหว่างสถาบันการศึกษาระดับสูงในประเทศไทยและในต่างประเทศที่มีการเรียนการสอนและการวิจัยด้านไทยศึกษา การประชุมนี้จัดต่อเนื่องยาวนานมาถึง 33 ปี และนับเป็นการประชุมด้านไทยศึกษาที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จักมากที่สุดเวทีหนึ่ง การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาที่ผ่านมาักเน้นหนักไปในสาขาด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ นอกเหนือจากจะเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ด้านไทยศึกษาแล้ว การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษายังทำหน้าที่เป็นเวทีในการอภิปรายประเด็นสำคัญร่วมสมัยในสังคมไทยในแต่ละช่วงเวลา และมีบทบาทในการขับเคลื่อนความคิดเกี่ยวกับสังคมไทยอีกด้วย

การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาครั้งล่าสุดจัดขึ้นที่ The University of Sydney ประเทศออสเตรเลีย ระหว่างวันที่ 22-24 เมษายน พ.ศ. 2557 เป็นครั้งที่ 12 ของการประชุมนี้ โดยมี Prof. Philip Hirsch ศาสตราจารย์ประจำศูนย์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ซิดนีย์ (Sydney Southeast Asia Center) เป็นประธานคณะกรรมการจัดงาน การประชุมวิชาการครั้งนี้มีการนำเสนอหลากหลายรูปแบบ ทั้งการนำเสนอบทความในลักษณะ panel presentation การเสวนาโต๊ะกลม (round table discussion) การปาฐกถา และการจัดนิทรรศการ ผู้ปาฐกถานำสามท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์ธงชัย วินิจกุล, Prof. Jonathan Rigg, ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า ก. อนันตกุล และ Prof. Grant Evans ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านไทยศึกษาระดับแนวหน้า การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาในครั้งนี้เป็นอีกครั้งหนึ่งที่มีการประชุมจัดขึ้นในช่วงเวลาของความตึงเครียดในสังคมไทยจากความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับการหยิบยกมาอภิปรายในการประชุมวิชาการนานาชาติ

* อาจารย์ประจำหลักสูตรพัฒนธรรมศึกษา สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ไทยศึกษาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2008 เป็นต้นมา ความคับขันของสถานการณ์ทางการเมืองและอนาคตอันไม่แน่นอนของประเทศไทยจึงจะเป็นหัวข้อที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่งในการประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาในครั้งนี้

ปาฐกถาที่สำคัญของการประชุมวิชาการในครั้งนี้อยู่ที่ปาฐกถาของศาสตราจารย์ ธงชัย วินิจจะกูล หลังพิธีเปิดการประชุมในเช้าวันที่ 22 เมษายน พ.ศ.2557 เรื่อง “Conceptualizing Thailand under Royalist Provincialism” เป็นบทวิพากษ์สถานะไทยศึกษาในประเทศไทย ซึ่งศาสตราจารย์ธงชัยอธิบายว่า เป็น “ไทยศึกษาในกะลา” หมายถึง การสร้างองค์ความรู้ด้านไทยศึกษาโดยนักวิชาการในประเทศไทยด้วยมุมมองที่จำกัดและคับแคบ มุมมองนี้ยึดประเทศไทยเป็นศูนย์กลาง มองว่าชาวบ้านในต่างจังหวัด ชนกลุ่มน้อย และประเทศเพื่อนบ้าน มีสถานะด้อยกว่า ให้ภาพสังคมไทยว่ามีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้ระบบความสัมพันธ์แบบลำดับชั้น ซึ่งแต่ละคนรู้จักตำแหน่งแห่งที่ของตนและเห็นถึงความขัดแย้งเป็นเรื่องผิดปกติ ศาสตราจารย์ธงชัย ได้แสดงความคิดเห็นว่า ความรู้ด้านไทยศึกษาในประเทศไทยสะท้อนกรอบคิดแบบราชาชาตินิยมที่นำเสนอว่า สังคมไทยรุ่งเรืองอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐและกษัตริย์ที่เมตตา และมองว่าสังคมไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างไปจากสังคมอื่นๆ ศาสตราจารย์ธงชัยให้อธิบายว่า กรอบคิดนี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น แต่เป็นอุปสรรคสำคัญในบริบททางเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันของประเทศไทยและของโลก

บทความที่น่าสนใจในการประชุมนี้มีมากมายและความหลากหลายกว่า 283 เรื่อง จำนวน 8 parallel sessions ใน 3 วัน ทั้งในประเด็นศาสตร์ สาขาวิชา วิธีการศึกษา และพื้นที่ศึกษา ตัวอย่างประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจ เช่น พื้นที่ชายแดน พุทธศาสนา ภาพยนตร์ ความขัดแย้ง สุขภาพ ภาษา ประวัติศาสตร์ ประชาคมอาเซียน คนตรี สถาบันพระมหากษัตริย์ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม การเมือง ประชาธิปไตย ชนบทศึกษา ไทยพลัดถิ่น เพศสภาพและเพศวิถีศึกษา ผู้เข้าร่วมนำเสนอบทความและอภิปรายก็มีความหลากหลาย ตั้งแต่ นักวิชาการที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในสาขาวิชาไทยศึกษาระดับนานาชาติ นักวิชาการรุ่นใหม่ และนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ ส่วนหนึ่งที่ดูเหมือนจะขาดไปในการประชุมนี้คือ การมีส่วนร่วมนักกิจกรรมทางสังคม อาจเป็นเพราะค่าใช้จ่ายในการเดินทางและการเข้าร่วมประชุมค่อนข้างสูง

นอกเหนือจากการนำเสนอและแลกเปลี่ยนความรู้วิชาการด้านไทยศึกษาแล้ว การประชุมครั้งนี้ยังเป็นโอกาสในการพบปะสร้างเครือข่ายระหว่างนักวิชา นักวิจัย และผู้ที่สนใจในสาขาไทยศึกษา นักวิชาการด้านไทยศึกษาส่วนหนึ่งยังได้อาศัยโอกาสนี้ร่วมกันแสดงจุดยืนบางอย่าง เช่น การลงชื่อในจดหมายเปิดผนึกเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับนายสมยศ พลฤกษ์เกษมสุข ผู้ถูกจำคุกในคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และการเรียกร้อง

ความเป็นธรรมเนียมการสังหรณายกมล ดวงผาสุก (ไม้หนึ่ง ก.กุนที) นักกิจกรรมเสื้อแดง ในวันที่ 23 เมษายน 2557

เมืองชิตินี้มีความสำคัญคือ เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของชุมชนไทยที่สำคัญแห่งหนึ่งในประเทศออสเตรเลีย คณะกรรมการจัดการประชุมหิบบกจุดเด่นนี้ของชิตินี้มาเป็นส่วนหนึ่งของการประชุม โดยมีการจัดกิจกรรมเที่ยวชม Thai Town เป็นกิจกรรมเสริมให้แก่ผู้ที่เดินทางมาเข้าร่วมการประชุมด้วย และผู้จัดการประชุมได้เปิดโอกาสให้ชุมชนไทยในชิตินี้เข้ามามีส่วนร่วมในการประชุม โดยมีตัวแทนนำเสนอเรื่องราวของชุมชน

แม้ว่าการประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาจะมีเนื้อหาครอบคลุมหลากหลายประเด็น แต่ประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจและเป็นที่จับตามองมากที่สุดก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองไทย เนื่องจากสถานการณ์ในประเทศขณะนั้น การชุมนุมของกลุ่ม กปปส.เพื่อล้มล้างรัฐบาลพรรคเพื่อไทยและขัดขวางการเลือกตั้ง นำไปสู่ความตึงเครียดที่ดูไร้ทางออก ทั้งนี้เป็นผลจากความขัดแย้งยาวนานในสังคมไทย นับตั้งแต่การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาที่จัดในต่างประเทศถูกมองว่าเป็นพื้นที่ในการอภิปรายประเด็นอ่อนไหวที่ยากที่จะเกิดขึ้นได้ในประเทศไทย เช่น บทบาทของสถาบันพระมหากษัตริย์ การสนทนาประเด็นเหล่านี้จึงได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ผู้เขียนเห็นว่า การเมืองระดับชาติ การปกครอง และอำนาจรัฐเป็นสิ่งสำคัญ แต่การมุ่งให้ความสำคัญกับประเด็นนี้มากอาจทำให้ประเด็นสำคัญอื่นๆ ถูกมองข้ามไป มีการตั้งข้อสังเกตว่า นักวิชาการในระดับแนวหน้าที่อภิปรายในประเด็นทำนองนี้ล้วนเป็นนักวิชาการชายและเป็น “ชาประจักษ์” ซึ่งมีจุดยืนที่ผู้ติดตามงานวิชาการด้านไทยศึกษาจะทราบคืออยู่แล้ว ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การประชุมวิชาการนานาชาติไทยศึกษาเองอาจจะต้องปรับเปลี่ยนประเด็นศึกษาและบรรยากาศให้หลากหลาย แปลกใหม่ เพื่อก้าวพ้นรูปแบบเดิมๆ เหมือนกับที่ไทยศึกษาในประเทศไทยต้องก้าวออกจากของจำกัดของขนบการศึกษาแบบเดิมๆ